KALEM

ULUSLARARASI
EĞİTİM VE İNSAN BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt 9, Sayı 2

ISSN: 2146-5606

Baskı

Limit Ofset - Metin Eskibağ
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi No: 2-4 D: ZA-13.
Zeytinburnu/İstanbul
Tel: 0(212) 567 45 35
Matbaa Sertifika No: 28397

Kapak Tasarım

Melih ÇOBAN
Ercan ÇELİKÖRS

Aralık 2019

ISSN: 2146-5606

İsteme Adresi

Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi
Kalem Vakfı Okulları
Turistik Çamlıca Cad. No:68 Büyük Çamlıca/Üsküdar/İstanbul
Tel: (0216) 521 97 97 Belgegeçer: (0216) 316 90 41
E-posta: info@kalemacademy.com

Cilt 9 Sayı 2 – KIŞ 2019

DERGİ

Arşiv (/dergi/arsiv)
Yayın Kurulu (/dergi/yayin-kurulu)
Danışma Kurulu (/dergi/danisma-kurulu)
Koordinasyon Kurulu (/dergi/koordinasyon-kurulu)
Alan Editörleri (/dergi/alan-editorleri)
Yayın Sözleşmesi (/dergi/yayin-sozlesmesi)
Yazım Kuralları (/dergi/yazim-kurallari)
Yayın Politikası (/dergi/yayin-politikasi)
Yayın Değerlendirme (/dergi/yayin-degerlendirme)
Site Kullanım Şartları (/dergi/site-kullanim-sartlari)
Dizinleme (/dergi/dizinleme)

DİZİNLEME

(https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info?id=485007)

(https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info?id=485007)

TÜBİTAK ULAKBİM (http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/)

(https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info?id=485007)

(https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info?id=485007)

SOBIAD (https://atif.sobiad.com)

NSD ERIH PLUS EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

(https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info?id=485007)

I2OR (http://www.i2or-ijrece.com)

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL (http://www.indexcopernicus.com)

(http://asosindex.com/journal-view?id=296)

(http://www.turkegitimindeksi.com)

KALEM ACADEMY (/)

Anasayfa (/anasayfa)
Hakkımızda (/hakkimizda)
Kurumsal (/kurumsal)
Dergi (/dergi/sayilarimiz)
İletişim (/iletisim)

DERGİ (/dergi/sayilarimiz)

Arşiv (/dergi/arsiv)
Yayın Kurulu (/dergi/yayin-kurulu)
Danışma Kurulu (/dergi/danisma-kurulu)
Koordinasyon Kurulu (/dergi/koordinasyon-kurulu)
Alan Editörleri (/dergi/alan-editorleri)
Yayın Sözleşmesi (/dergi/yayin-sozlesmesi)
Yazım Kuralları (/dergi/yazim-kurallari)
Yayın Politikası (/dergi/yayin-politikasi)
Yayın Değerlendirme (/dergi/yayin-degerlendirme)
Site Kullanım Şartları (/dergi/site-kullanim-sartlari)
Dizinleme (/dergi/dizinleme)

(/iletisim)

BİZE ULAŞIN (/iletisim)

Adres
Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi
Turistik Çamlıca Caddesi No:68
34692, Üsküdar / İSTANBUL - TÜRKİYE
Telefon +90 216 521 97 97
+90 212 383 48 63
Fax +90 216 316 90 41
E-Posta
info@kalemacademy.com
(mailto:info@kalemacademy.com)

Copyright © 2019 Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi - Tüm hakları saklıdır. Teknik: Melih ÇOBAN
(mailto:melih.coban@kalemvakfi.org.tr)

Dr. Öğr. Üyesi Osman SEZGİN

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Hamit COŞKUN-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Osman SEZGİN-Marmara Üniversitesi-Türkiye

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Sefer ADA-İstanbul Gedik Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Halis AYHAN-İstanbul Aydın Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. A. Emre BİLGİLİ-Millî Eğitim Bakanlığı-Türkiye
Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK-Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN-Sakarya Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Cemal YILDIZ-Berlin Eğitim Ateşeliği-Almanya

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Sabahattin ARIBAŞ-Adıyaman Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK-Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. M. Cihangir DOĞAN-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Halil EKŞİ-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Durdu KARSLI-Doğu Akdeniz Ünv.-Türkiye
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU-Sabahattin Zaim Ünv.-Türkiye
Doç. Dr. Ayşin SATAN- Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Kemal SAYAR-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN-Yükseköğretim Kurulu-Türkiye
Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Müge YÜKSEL-Marmara Üniversitesi-Türkiye

Alan Editörleri Kurulu
Dr. Öğr. Üyesi Ufuk AKBAŞ- Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Özcan Erkan AKGÜN-İstanbul Medeniyet Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN-Gazi Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mehmet BAYRAKTAR-Yeditepe Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. David BILLS-IOWA Üniversitesi-ABD
Prof. Dr. Murat S. BÖKENBAYULI-Batı Kazakistan Ünv.-Kazakistan
Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK-Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Yusuf CERİT- Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hamit COŞKUN-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN- Sakarya Üniversitesi-Türkiye

Prof. Dr. Ebru Kılıç ÇAKMAK-Gazi Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ-Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. M. Cihangir DOĞAN-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Serkan ECE- Abant İzzet Baysal Üniversitesi.-Türkiye
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN-Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mehmet GÜROL Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ-İstanbul Aydın Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Nazenin HUSEYNOVA-Cumhurbaşkanlık Devlet Yön. Akademisi Azerbaycan
Prof. Dr. İsmail ÖNDER-Sakarya Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hakan POYRAZ-Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ünv.-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Osman SEZGİN-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Selahattin TURAN-Uludağ Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Okan YEŞİLOT-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye

9. Cilt Hakem Kurulu
Doç. Dr. Özcan Erkan AKGÜN-İstanbul Medeniyet Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Abdullah AYDIN-Ahi Evran Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mehtap AYDINER UYGUN-Ömer Halisdemir Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN-Gazi Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Asude BALABAN DAĞAL-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Şenol BEŞOLUK-Sakarya Üniversitesi-Türkiye
Dr. Seyhan CANYAKAN-Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hamit COŞKUN-Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Osman ÇEPNİ-Karabük Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Özer ÇETİN-Balıkesir Üniversitesi-Türkiye
Dr. Aysun ÇOLAK-Anadolu Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Elvan Gün DURU-Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Serkan ECE-Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Levent ERASLAN-Anadolu Üniversitesi-Türkiye
Dr. Evrim EROL-Dumlupınar Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Özge GENÇEL ATAMAN-Balıkesir Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Güldan GÜNDÜZÖZ-Kırıkkale Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Aysun GÜROL-Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ-İstanbul Aydın Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan KARABULUT-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Selahattin KAYMAKÇI-Kastamonu Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Bahadır KILCAN-Gazi Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK-Gazi Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Şermin METİN-Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Pınar MIHÇI TÜRKER-Aksaray Üniversitesi-Türkiye

Prof. Dr. Zeki NACAKCI-Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Hasan Hakan OKAY-Balıkesir Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Seda OKUMUŞ-Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Özlem OKYAY-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tuncay ÖZDEMİR-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ-Namık Kemal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK-Karabük Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM-İstanbul Medeniyet Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ömer SAY-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Elif Sazak PINAR-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yasin ŞENYURT-Balıkesir Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Musa TAŞDELEN- Sakarya Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Göklem TEKDEMİR-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Erdoğan TEZCİ-Balıkesir Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Nilüfer UMAR-On Sekiz Mart Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Meral URAS-BAŞER-Pamukkale Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Aslı UZ BAŞ-Dokuz Eylül Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Durmuş ÜMMET-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Kaya YILDIZ-Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Elif YILMAZ-Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Nihal YURTSEVEN-Bahçeşehir Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Müge YÜKSEL-Marmara Üniversitesi-Türkiye

Koordinasyon Kurulu

Uzm. Psk. Dan. Tûba AKYOL-KOÇOĞLU
Psk. Dan. Selin DEMİRBAŞ
Uzm. Psk. Dan. Mihriban DEMİRCAN
Uzm. Psk. A.Sena SEZGİN
Uzm. Psk. Dan. Ahsen TÜTÜNCÜ

Yabancı Dil Sorumlusu

Sümeyye Betül AKSU

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Yasemin AYDOĞAN–Şermin METİN-Zerrin MERCAN
Okul Öncesi Dönem Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimlerine Yönelik Kullanılan Öğretim Stratejileri / *Instructional Strategies Used Pre-school Gifted Children's Education* *321-337*

Aydın SÖYLEMEZ-Mehmet KAYA
Psikosentez Kuramı-Roberto Assagioli /
Psychosynthesis Theory - Roberto Assagioli ……..*339-355*

Hafife BOZDEMİR-YÜZBAŞIOĞLU-Rabia SARIKAYA
Mikroskobik Canlılar Konusunda Model Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Zihinsel Model Gelişimine Etkisi / *The Effect of Model-Based Learning Approach on Students' Development of Mental Model about Microorganisms Subject* ……..*357-384*

Ramazan KAYA-Hasan GÜNAL-Derya EKİZ-GÜNAL
Öğrencilerin, Aileden Edindikleri Tarih Bilgisine Yönelik Düşünceleri (Amasya Örneği) / *Students' Thoughts about the Knowledge of History They Gained from Their Family (Amasya Sample)* ……*385-416*

Selahattin TURAN-Fatih BEKTAŞ
İdeal Müdür Niteliklerine İlişkin Bilişsel Yapılar: Repertory Grid Tekniğine Dayalı Bir Çalışma / *Cognitive Structures in Relation to the Qualities of an Ideal School Principal: A Study Using a Repertory Grid Technique*…….....*417-433*

Deniz DAĞSEVEN-EMECEN-Çığıl AYKUT-Necdet KARASU-Eylem DAYI
The Effects of Picture Cues and Self-Instruction in Teaching Cooking Skills to Children with Intellectual Disabilities / *Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Yemek Pişirme Becerilerinin Öğretiminde Kendine Yönerge Verme Öğretme Stratejileri ile Resimli İpuçlarının Etkililiği*.....*435-448*

Gökhan KAHVECİ-Selda KOTBAŞ-Tuğba AVCI
Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Affedicilik Algıları ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki / *The Relationship Between Forgiveness Perceptions and Organizational Commitment Levels of Teachers Who are Working in Secondary Education* *449-473*

Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi 2019, 9(2), 385-416 , doi: 10.23863/kalem.2019.132

Makale Gönderim Tarihi: 13.06.2018 Makale Kabûl Tarihi: 08.09.2018

Öğrencilerin, Aileden Edindikleri Tarih Bilgisine Yönelik Düşünceleri (Amasya Örneği)[1]

Doç. Dr. Ramazan KAYA*

Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi, Erzurum / Türkiye
ramco@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9481-2450

Dr. Hasan GÜNAL

Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Balıkesir / Türkiye
hasangunal@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5666-9737

Derya EKİZ GÜNAL

Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir / Türkiye
ekizderya0523@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0667-7576

Öz

İnsanların tarihe yönelik bilgi ve görüşlerinin oluşmasında ilk sosyalleşme yeri olan ailenin önemli bir rolü vardır. Ailelerin bireylerin tarihe yönelik bilgi ve görüşlerini nasıl ve ne yönde etkilediği; bu açıdan okul, medya gibi diğer sosyalleşme vasıtaları karşısında rolünün ne olduğu konularında hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalara büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konulardaki araştırmalar okullardaki

[1] Bu çalışma, 1-3 Eylül 2016 tarihleri arasında Muğla'da düzenlenen IV. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan "Öğrencilerin Aileden Edindikleri Tarih Bilgisine Yönelik Düşünceleri (Amasya Örneği)" isimli bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 442 231 44 76

© 2019 Kalem Eğitim ve Sağlık Hizmetleri Vakfı. Bütün Hakları Saklıdır. ISSN: 2146-5606

tarih eğitiminin geliştirilmesi açısından da önemli veriler ortaya koyabilir. Bu çalışmanın amacı; ortaokul ve lise öğrencilerinin ailelerinden edindikleri tarih bilgisine yönelik görüşlerini tespit etmektir. Araştırma nitel araştırma yöntemiyle ve durum çalışmasının bütüncül çoklu durum deseni ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, Amasya il merkezinde 2014-2015 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan 23'ü ortaokul ve 30'u lisede okuyan toplam 53 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, açık uçlu anket formu ile toplanmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ortaokulda bulunanların daha fazla olmak üzere öğrencilerin önemli bir bölümünün aile üyeleri ile tarihe dair konuşmalar yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin ailelerinde Osmanlı ve İslam tarihi gibi genel konuların, lise öğrencilerinin ailelerinde ise askerliğe ve eski günlere yönelik anılar gibi aile tarihi ağırlıklı konuların konuşulduğu dikkat çekmektedir. Öğrencilerin genelinin aile üyeleri içerisinde yaş itibari ile büyük olması ve dolayısıyla geçmişle ilgili daha fazla bilgiye sahip olduğu düşüncesi ile en fazla dedelerinin verdiği tarih bilgisine güvendikleri ortaya çıkmıştır. Ortaokul öğrencilerinin tamamı ve lise öğrencilerinin büyük bir kısmı, özellikle öğretmenleri tarihle ilgili daha fazla bilgiye sahip olduğu ve eğitim kurumlarında onlara kanıtlara dayalı doğru bilgi verildiği için okulda edindikleri tarih bilgisini aile üyelerinden edinilen bilgilere göre daha güvenilir bulduklarını belirtmişlerdir. Son olarak lise öğrencilerinin önemli bir bölümü, daha eğlenceli ve zevkli olarak nitelendirdikleri farklı anlatım tarzlarından dolayı aile üyelerinden edindikleri tarihi bilgileri, ortaokul öğrencilerinin çoğunluğu ise başta sınıf ortamında arkadaşları ile birlikte olmaları gibi bazı nedenlerden dolayı okulda öğrendikleri tarihi bilgilerin daha keyif verici olduğunu ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Aile; Sosyalleşme; Tarih bilgisi; Tarih öğretimi; Sosyal bilgiler.

Students' Thoughts about the Knowledge of History They Gained from Their Family (Amasya Sample)

Abstract

The family is first place that people begin socializing. Therefore it plays a significant role in created information and ideas related with history. Both theoretical and practical studies are big necessity to determine how families influence individuals' knowledge and views about history and in this respect what its role is when we compared it with school, media and other socializing means. The surveys related with these topics can reveal important data how these subjects develop history education at school. The aim of this study is to determine secondary and high schools students' opinions related to historical knowledge which they taken from their families. The research is conducted with qualitative research and integrated multi-state design of case study. Study group of this research consists of 53 students; 23 are secondary and 30 are high school students in 2014-2015 education term in Amasya. Data

of the study have been gained through open ended survey, and the data have been analyzed with content analysis. Following the study, it has been found out that a great number of the students have talk on history with their family members and finding show that the percent of secondary schools students who are talk about in than high schools students. It is noteworthy that the subjects of the secondary school students talked about general subjects such as Ottoman and Islamic history, and families in high school students talked about military history and memorials about old days. One of the findings of the study is that majority of students trust the historical knowledge given by their grandparents more than any other members of the family. The reason students trust their grandparents is because they are old and so they have more knowledge of the past. All of the secondary school students and most of the high school students expressed that they found the history knowledge they gained at school is more reliable than those they gained at home as their teachers are trained in this subject and schools provide them with accurate information based on evidence. Finally, a substantial part of the high school students stated that they find the information they gained from family members enjoyable as they are narrated more amusingly and enjoyably. Most of the secondary school students described the historical information at school more favourable for some reasons especially for being with their friends in the class.

Keywords: Family; Socializing; Historical knowledge; History teaching; Social studies.

Extended Summary

Purpose

How do families influence individuals' historical consciousness and what is its role when it is compared with other socializing means for enhancing his consciousness? To determine correct answer related with that topic both theoretical and practical studies are big necessity. The surveys related with these topics can reveal important data how these subjects develop history education at schools. The aim of this survey is to determine secondary and high school students' history opinions taken from their families. Based on this students' opinion about:

- Whether they talk about history with their family or not
- Which subjects are mentioned when they talk about history with them?
- Who/Whom do they trust mostly about history knowledge in the family?
- Which history knowledge is more reliable; taken from school or family?

- Which history knowledge is more enjoyable; taken from school or family? are investigated.

Method

The survey is conducted by using a qualitative research and integrated multi-state design of case study (see Yıldırım and Şimşek, 2013). Study group of this research consist of a 6 grade students from one secondary school and a 10. grade students from one high school students in 2014-15 education term in Amasya. The number of students participate in survey is 53.23 are from secondary school and 30 are from high school. The study group is designed with random sample method. Data were collected open-ended questionnaire form. At data collection tool in preparing question stage about "Which history knowledge is more reliable and enjoyable; taken school or family for students", used questions of "Comparative European Project over Young's' History Consciousness" (Tekeli, 1998). Data were collected on November in 2014 and resolved with content analysis (see Kızıltepe, 2015).

Results

Following the study, it has been found out that a great number of students talk about history with their family members and the number of secondary school students who are talk about it higher than high school students. Secondary school students stated that they especially talk about general subjects like Ottoman history, Islamic history and history of the republic in family. High school students, on the other hand, said that they mostly talk about military memories and old times memories related with family history. Another finding is that students trust the historical knowledge given by their grandparents more than any other family members. In secondary and high school, this confidence rate is %52 and %67, respectively. According to students the reason is that they are old and so they witnessed historical events much more than young people. All of the secondary school students and most of the high school students (%83) express that history knowledge which was gained at school is more reliable than that of family. Beside this most of secondary school students said that taken information from school is more enjoyable than taken from family. However most of high school students state that opposite view. Factors that ensure the credibility of information obtained from school are evidence based education and teachers' training about history. Depend on this teachers have got much more than history knowledge. As for family the advantage is they witnessed to experiences. Factor that ensure joy

taken of history knowledge from home for both secondary and high school students is ıts different phrase. As for school, secondary school students said that they share same atmosphere with their friends in class and ıt is an important factor for them. On this topic high school students said that their teachers have good expression so ıt is a significant factor for them.

Discussion

Following the study, it has been found out that a great number of students talk about history with their family. A study (Demir and Altunay-Şam, 2017) specific to Amasya to determine perception of Turkish Women about history in our country was conducted. In the light of participants' remarks reached findings relevant to they talk about history at home. On the other hand another survey (Barton, McCully and Conway, 2003; Joseph, 2011; McCaffery and Hansson, 2011; Seixas, 1993) about effect of family and close vicinity on history conception of young's was conducted abroad. Again findings show that they talk about history at home.

Another finding of the study is that students trust the historical knowledge given by their grandparents more than any other members of the family. The reason students trust their grandparents is that they are old and so they witnessed historical events much more than young people. Another survey was conducted by Arslan (2013) showed that students' primary sources propped up to oral culture are grandfather, grandmother, elderly peoples from social environment, father and mother, respectively.

All of the secondary school students and most of the high school students express that history knowledge gained at school is more reliable than that of family. This result matches with some studies (Angvik and von Borries, 1997; Kaya, 2005; Kitson and McCully, 2005; Özmen, Er and Unal, 2014; Tekeli, 1998; Tutar, Öğün, Kapu, Erdoğdu and Küçük, 2011). But some studies such as conducted by Arslan (2013) in Tunceli-oral culture is common there and there is opposite official history perception in Tunceli and Epstein's work conducted with Afro Americans shown that findings mismatch that results. On the other hand mainly those who attend in high schools state that family expression is delighting instead of giving confidence. Again this result is consistent with some studies (Angvik and von Borries, 1997; Kaya, 2005; Tekeli, 1998).

Conclusion

History expression in family is found delighting instead of giving confidence. When it is compared with school expression especially teacher's expression it is less reliable. The most significant factor that made family expression reliable is experiences. School presentation gives information based on evidence so it is the most attracting. When we consider the results of this study in case taken information except school, different perspectives must be taught to students and analytical approach skills must be considered in them. (Barton and McCully, 2008). Some activities such as different reading activities and holding conferences at school supply healthier viewpoint to students about history. There is big necessity for a more work to determine students' opinions related with their families' expressions. There is an expectation about these surveys reveal useful results for history education.

Giriş

Aile, toplumsal yapıyı oluşturan temel kurumlardan biridir. Toplumun temeli olan aile, önemini geleneksel toplumlarda olduğu gibi modern toplumlarda da korumaktadır. Çünkü günümüzde insanların büyük bir bölümü aile kurumunda yaşamını sürdürmeye devam etmektedir (Doğan, 2009, s.1). Bireyler birçok alanda olduğu gibi tarihle ilgili ilk bilgilerini de aileden alırlar. Aile ve tarih ilişkisi söz konusu olduğunda bu ilişkinin genel olarak iki şekilde ele alındığı söylenebilir. Bunlardan birincisi "ailelerin tarihi"nin araştırılması şeklindedir. Kim olunduğu, nereden gelindiği çoğu insan için bir merak, bazıları için ise bir araştırma konusudur (Danacıoğlu, 2010, s.8). Kimi bireylerce ailelerinin tarihi araştırıldığı gibi okullarda da öğrencilere, kendi ailelerinin tarihi üzerine basit düzeylerde projeler yaptırılmaktadır (Thompson, 1999, s.7-8; Dere ve Kızılay, 2017, s.297-298).

Ülkemizde sosyal bilgiler dersi öğretim programının 4. sınıf "Kültür ve Miras" öğrenme alanında "*sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar*" kazanımı ile öğrencilerin "kendi aile tarihlerini oluşturmaları" istenmektedir (MEB, 2018, s.14). Aile ve tarih ilişkisinin ikinci yönü ise; ailenin bireylerin tarih bilincini etkilemesi ile ilgilidir. Ülkemizde bireylerin tarihe dair bilgisinin ve bilincinin gelişiminde ailenin rolüne dair çalışmalar yok denecek kadar azdır. Ancak "aile tarihi" ile ilgili yapılacak çalışmalar; çocuğun/bireyin başta kendi ailesi ile ilgili olmak üzere tarihe yönelik birçok bilgi edinmesine önemli katkılar sağlayabilecektir (bkz. Dere ve Kızılay, 2017, s.299). Nitekim Barton'un (2001, s.92, 94-95) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir ilköğretim okulunun iki sınıfında 90 saat devam eden gözlemlere dayalı çalışmasının sonuçları buna bir örnek

teşkil etmektedir: Barton, bu gözlemlerin başında öğretmenlerin tarihi öğrenmenin niçin önemli olduğuna yönelik sorularına, bazı öğrencilerin belirsiz cevaplar verdiklerini tespit etmiştir. Ancak daha sonra öğrenciler kişisel geçmişlerini oluşturma ve aile tarihlerini araştırma gibi çalışmalara başlayınca, onların tarihin önemi ile ilgili daha belirgin açıklamalar yapmaya başladıkları görülmüştür. Aile toplumun en küçük birimi olup, çocuğun hem yaşamının hem de eğitiminin merkezini temsil ettiğinden dolayı en önemli sosyalleştirme vasıtası olarak kabul edilebilir. Özellikle okulların yaygınlaşmadığı ve eğitimin evrensel bir nitelik göstermediği geleneksel toplumlarda aile, çocuğun eğitim işlevini üstlenen en temel kurum olmuştur (Yanıklar, 2007, s.124). Ancak *kentleşme*, *sanayileşme* ve özellikle *kapitalistleşme süreci* gibi gelişmeler (Özbay, 2015, s.31-33); ailenin, çocuğun eğitimi işlevini zamanla okulun üstlenmesine (Tezcan, 2008, s.100; Yanıklar, 2007, s.124; Erden, 2007, s.41) ve çocuğu sosyalleştirme görevini de okulla paylaşmasına yol açmıştır (Özbay, 2015, s.36). Bununla birlikte çocuğun eğitimi işlevi, günümüzde büyük oranda eğitim kurumlarınca sürdürülmesine rağmen, ailenin bu işlevi bütünüyle bıraktığı da söylenemez (Erden, 2007, s.41; Tezcan, 2008, s.100). Bu nedenden aile ve okulda verilen eğitim anlayışının birbirleriyle uyumlu olması çok önemlidir. Söz konusu eğitim anlayışları arasında olabilecek çelişkiler ise; özellikle küçük yaştaki çocukların/öğrencilerin bunlardan hangisine inanacağı hususunda tereddütler yaşamasına neden olabilir (Ünal ve Ada, 2007, s.42). Aile ve okullarda anlatılan tarih için de aynı durum geçerlidir. Toplumda ekonomik, etnik ve coğrafi açıdan farklı kökene sahip olan öğrenciler, okula farklı bakış açılarını beraberlerinde getiriler. Buna bağlı olarak toplumlar ve aileler tarafından şekillenen fikirler, mitler ve bilgiler öğrencilerin neyi nasıl öğrenecekleri üzerinde etkili olurlar (Hawkey, 2008, s.108). Amaral'ın (2008, s.163) belirttiği üzere; öğrenciler geçmişe dair aile, grup üyeleri ve medya gibi okul dışı kaynaklardan da bilgi edinebilirler. Bu bilgilerin bazıları okulda verilen bilgileri güçlendirebileceği gibi bu bilgilere ters de düşebilirler. Özellikle aile ile okulun değerlerinin çatıştığı yerlerde (Yanıklar, 2007, s.125) bu daha sorunlu bir durum hâlini alabilir. Nitekim Kuzey İrlanda'da okulda verilen tarih eğitiminin, öğrencilerin okul dışında karşılaştıkları tarih anlatımı ile ilişkisinin araştırıldığı bir araştırma (Barton ve McCully, 2008, s.81), öğrencilerin toplumdan ve okuldan edindikleri tarih bilgisini - bu bilgiler birbiri ile çatıştığından - uzlaştırmada sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Yine Arslan (2013) tarafından Tunceli il merkezinde Alevi inancına mensup ortaöğretim

son sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun okullarda edinilen resmi tarih bilgisi yerine aile ve çevrelerinden edindikleri sözlü kültüre dayalı tarihsel bilgilere inandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Sözü edilen çalışmada öğrencilerin ders kitaplarında kendi kültürlerini temsil eden bilgilere yer verilmemesinden ya da kendi çevrelerinden edindiklerinden farklı ve zıt bilgilerin bulunmasından dolayı onların okullarda verilen tarihin nesnelliğinden ve gerçekliğinden şüphe duydukları da ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeri olmuştur.

Geçmişten günümüze ailede sosyalleşme sürecinde verilen eğitimin içinde tarihin de önemli bir yeri vardır (Bkz. çeşitli kaynaklardan Kaya, 2005, s.168). Kanad'a (1976, s.164) göre "*tarih derslerinin okulda çocuğa vereceği telkinler ne kadar değerli olursa olsun ailenin yapacağı tesir ve telkinler, kök olmak itibariyle, çok daha değerlidir*". Aile, özellikle okullar bir kurum olarak toplumlardaki yerlerini alana kadar bireylerin tarih bilincini oluşturmada en önemli kaynak olarak görev yapmışlardır ve Connerton'un (1999, s.63-64) belirttiği üzere; aile içinde de bu sorumluluğu özellikle dede ve nineler üstlenmiştir. Aile bağı, aktarılan bu tarihin inandırıcılığını ve güvenilirliğini etkiler. Ayrıca ailenin kendi geçmişi (yaşananlar, tanık olunanlar), dünya görüşü, siyasal eğilimi, dini inancı, değerleri, sosyo-kültürel düzeyi, ekonomik durumu, yaşam biçimi ve psikolojik ortamı gibi etkenlerin de çocuğa anlatılan tarihin niceliğini ve niteliğini etkileyeceğini belirtmek gerekir. Ailenin çocuğa anlatacağı tarihin etki gücünü, günümüzde okulun yanı sıra akran grubu ile medya gibi diğer faktörlerin güçlendirebileceği gibi -daha çok- zayıflatabileceği de göz ardı edilmemelidir. Bu faktörlerden herhangi birinin görece önemi bireyler ve gruplar arasında farklılıklar gösterebileceği gibi, insan hayatının değişik aşamalarında da çok farklı bir rol oynayabilir (Jensen, 2003, s.90). Ailenin ise özellikle çocukluk evresinde daha etkili olacağı söylenebilir. Kaya (2005, s.273, 286, 312) tarafından lise öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışma-genelleme yapmamak kaydı ile- öğrencilerin, ailelerinin tarihle ilgili anlatılarına güven duymalarında aile üyelerinin yüksek eğitim ve kültürel düzeyine sahip olmasının önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur.

Tüm bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, öğrencilerin tarihle ilgili anlayışlarının oluşmasında aileden edinilen tecrübelerle birlikte okul dışındaki diğer bilgi kaynaklarının da güçlü etkileri bulunmaktadır (Seixas, 1993). Bu nedenden dolayı ailelerin bireylerin tarihe yönelik bilgi ve görüşlerini nasıl ve

ne yönde etkilediği; bu açıdan okul ve medya gibi diğer sosyalleşme vasıtaları karşısında rolünün ne olduğu konularında hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalara büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konulardaki araştırmalar okullardaki tarih eğitiminin geliştirilmesi açısından da önemli veriler ortaya koyabilir. Bu nedenden dolayı çalışmanın bu alana bir nebze de olsa katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı ortaokul ve lise öğrencilerinin ailelerinden edindikleri tarih bilgisine yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu amaçla öğrencilerin;

- Ailelerinde tarih ile ilgili konuşmalar yapılıp yapılmadığı,
- Aile üyeleri ile yapılan tarih konuşmalarında ele alınan konuların neler olduğu,
- Tarih bilgisine en fazla güvendikleri aile üyelerinin kim veya kimler olduğu,
- Okul ve aileden edindikleri tarih bilgilerinden hangisine güvendikleri,
- Okul ve aileden edindikleri tarih bilgilerinden hangisini keyif verici bulduklarına yönelik görüşleri araştırılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nitel bir anlayışın benimsendiği bu araştırma, durum çalışmasının bütüncül çoklu durum deseni ile yürütülmüştür. "*Birden fazla ve kendi başına bütüncül olarak algılanabilecek durumun söz konusu olduğu bu desende, her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve daha sonra birbirleriyle karşılaştırılır.*" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.327). Bu desende "*tek bir problem durumundan hareketle, standart bir veri toplama aracıyla, aynı boyutlar hakkında karşılaştırılabilir veri toplanması*" önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.328).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Amasya il merkezinde bulunan bir ortaokulun 6. sınıfı ile bir lisenin 10. sınıfında öğrenimlerini sürdüren öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğrenci sayısı ise 23'ü ortaokul ve 30'u da lise öğrencisi olmak üzere toplamda 53'tür. Çalışma grubu seçkisiz (tesadüfi) örneklem yöntemiyle belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veriler açık uçlu anket formu ile toplanmıştır. Demircioğlu'nun (2006, s.55) belirttiği gibi; "*Eğitim çalışmalarından sağlıklı sonuçların elde edilebilmesi için, geliştirilen veri toplama aracının bir dizi etkinlik aracılığıyla geçerli ve güvenilir hâle getirilmesi gerekmektedir*". Veri toplama aracı hazırlanırken öncelikle konu ile ilgili alanyazın incelenmiştir. Öğrencilerin okul ve aileden edindikleri bilgilerden hangisine güvenip, hangisinden keyif aldıkları ile ilgili olan soruların hazırlanmasında "Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi" isimli çalışmanın (Tekeli, 1998) sorularından yararlanılmıştır. Ardından hazırlanan taslak veri toplama aracının pilot çalışma yapılmıştır. Son olarak pilot çalışma ile elde edilen veriler üzerinde konu uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzeltmeler yapılarak veri toplama aracına nihai şekli verilmiştir. Veriler ise 2014 yılının Kasım ayında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında öğrencilerden açık uçlu anket formu ile alınan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi "*...konu veya sözün gelişine yani anlamına odaklanılması, oluşturulan kod veya kategorilerin benzerlikleri kadar farklılıklarına da vurgu yapılması ve incelenen metnin içinde yer alan hem açık, belirgin hem de gizli içeriğin ele alınması*" özellikleri ile bilinen bir yöntemdir (Kızıltepe, 2015, s.254). Verilerin analizi için ilk olarak öğrencilere uygulanan anket formlarındaki bilgiler araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Ardından araştırmacılar verileri birbirlerinden ayrı olarak okuyup kendi kodlarını belirlemişlerdir. Bu ilk aşamada kodlar belirlenirken ilerde kategoriler konusunda bir anlayış birliğinin oluşmasına yardımcı olmak amacıyla oluşturdukları kodları açık bir şekilde tanımlamaya çalışmışlardır. Bunu gerçekleştirmek için de bir veya birkaç sözcükten oluşturdukları semboller ve metaforlardan yararlanmışlardır. Daha sonra araştırmacılar bir araya gelerek bağımsız olarak oluşturdukları kodlar üzerinde yeniden çalışarak görüş birliğine vardıkları kodlara dayalı olarak kategorilerini oluşturmuşlardır. Bir sonraki aşamada nitel araştırmayı tasarlayıp uygulama noktasında deneyime sahip olan bir uzmanla değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda araştırmacılar verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiği hususunda uzman kişiye gerekli olan tüm bilgileri sunmuşlardır. Uzman da aldığı bu bilgilerden sonra eksik kalan hususlarla ilgili gerekli bilgilendirmeyi yapmıştır. En son olarak da araştırmacılar aldıkları geri bildirim sonrası tekrar birlikte çalışarak kategorileri nihai haline getirmişlerdir (Kızıltepe, 2015; Yıldırım ve Şimşek,

2013). Elde edilen bulgular için tablolar oluşturulmuş ve katılımcıların belirtmiş oldukları görüşlere göre oluşturulan kategoriler de bu tablolarda frekans ve yüzdeleri ile birlikte gösterilmiştir. Ayrıca çalışmada öğrencilerin düşüncelerini tam olarak yansıtacak alıntılardan da yararlanılmıştır. Alıntılarda öğrencilerin görüşleri gerçek adları ile değil Ö1, Ö2…Ö53 gibi kodlarla sunulmuştur. Öğrencilerin görüşlerinden yapılan alıntılar çalışmada kullanılmadan önce dilbilgisi, cümle düşüklüğü ve imla hataları gibi hususlarda gözden geçirilmiştir. Özellikle de araştırma konusuyla alakalı görülmeyen düşünceler ile tekrarlı olarak ifade edilen kelimeler alıntılardan çıkarılmış ve bu durumlar (…) şeklinde belirtilmiştir. Son olarak öğrenciler tarafından ifade edilen ve cümle düşüklüğü bulunduğu görülen düşünceleri daha anlamlı hale getirebilme adına bazı kelimeler köşeli parantez ([ ]) içinde sunularak alıntılarla birlikte gösterilmiştir. Gerçekleştirilen bu düzenlemelerin öğrenci görüşlerinin anlam bütünlüğünü bozmamasına da araştırmacılar tarafından azami derecede dikkat edilmiştir (bkz: Güler, Halıcıoğlu ve Taşğın, 2013).

Bulgular

Öğrencilerin Ailelerinde Yapılan Tarihle İlgili Konuşmalara Yönelik Görüşleri

Araştırma kapsamında öncelikle öğrencilerin ailelerinde tarih ile ilgili konuşmalar yapılıp yapılmadığı ve yapılıyorsa hangi konuların konuşulduğuna yönelik görüşleri tespit edilmek istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Ailelerinde Tarih ile İlgili Konuşmalar Yapılıp Yapılmadığına Yönelik Görüşleri

Görüşler	Ortaokul		Lise	
	f	%	f	%
Evet	12	52	13	43
Hayır	7	30	13	43
Bazen	3	13	2	7
Çok az	1	4	2	7
Toplam	23	100	30	100

Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere, evet diyenler ile bazen ve çok az görüşlerini belirtenler birlikte düşünüldüğünde, ortaokul öğrencileri lise öğrencilerine göre evlerinde tarihi konuşmaların daha fazla yapıldığını ifade etmişlerdir. İki öğretim kademesi birlikte düşünüldüğünde ise öğrencilerin önemli bir bölümünün evlerinde tarihi konuşmalar yapıldığını belirttikleri

görülmektedir. Ancak lise öğrencileri daha fazla olmak üzere yine de azımsanmayacak sayıda öğrenci de evlerinde herhangi bir tarihi konuşma yapılmadığına dikkat çekmişlerdir. Örneğin bu görüşte olan ortaokul öğrencilerinden Ö1 "*Hiç ağzımıza bile almadık.*" diyerek düşüncelerini belirtmişken, Ö10 da "*Konuşma yapmıyoruz. Örnek verememe*" sözleri ile görüşünü açıklamıştır. Lise öğrencilerinden Ö42 "*Sadece güncel olaylar tartışılır ve konuşulur…*" derken, Ö46 da "*Tarih ile ilgili konuşulmuyor.*" demiştir. Evlerinde tarihle ilgili konuşmalar yapıldığını belirten öğrencilerin bu konuşmalarda değinilen konularla ilgili görüşleri ise Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Aile Üyeleri ile Yaptıkları Tarih Konuşmalarında Değinilen Konulara Yönelik Görüşleri

Görüşler	**Ortaokul**		**Lise**	
	f	%	f	%
Osmanlı tarihi	8	32	2	12
İslam tarihi	7	28	-	-
Cumhuriyet tarihi	5	20	4	24
Savaşlar	2	8	-	-
Selçuklu tarihi	1	4	-	-
Aile büyükleri	1	4	-	-
Derste ele alınan konular	1	4	-	-
Dede ve babaların askerlik anıları	-	-	6	35
Dede ve anneannelerin eski dönemlerle ilgili anıları	-	-	3	18
Amasya'nın yerel tarihi	-	-	2	12
Toplam	25	100	17	100

Görüldüğü gibi ortaokul ve lise öğrencilerinin aile içerisinde konuşulduğunu belirttikleri konular farklılıklar göstermektedir. Belki de Amasya'nın Osmanlı Devleti döneminde önemli bir şehzade sancağı olmasının da etkisiyle özellikle ortaokul öğrencileri daha fazla olmak üzere her iki kademedekilerin birlikte ifade ettikleri konuların başında Osmanlı tarihi ile ilgili konular gelir. Görüşleri bu kategoride olan öğrencilerden bazıları genel olarak Osmanlı tarihi, Osmanlı dönemi gibi ibareler kullanırken, bazı öğrenciler Osmanlı padişahları ve yaptıkları hatalar, Osmanlı tarihindeki savaşlar ifadelerini kullanmış, bazı öğrenciler de Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman isimlerini belirterek düşüncelerini açıklamışlardır. Örneğin ortaokul öğrencilerinden Ö20 "*Evet… Çünkü benim abim tarih öğretmeni olmak için formasyon* [alıyor]. [Bu yüzden] *konuşuluyor. Genelde Osmanlı dönemi…*" derken, Ö17 "*Evet tarih ile ilgili zaman zaman yapıyoruz. Genelde Osmanlı padişahlarıyla ilgili. Padişahların o zamanlarda ne yaptıklarını*

konuşuruz." demiştir. Lise öğrencilerinden Ö39 ise "*Evet, babam her akşam bize tarih ile ilgili bilgiler verir. En çok Fatih Sultan Mehmet ve Osmanlı döneminden konuşur.*" şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Ortaokul öğrencilerinin ailelerinde konuşulan önemli bir konu alanı İslam tarihiyle alakalı olanlardır. Öğrencilerin bazıları bu konuda genel anlamda İslam tarihi demişken, bazı öğrenciler de 4 Halife Dönemi ile Peygamberimiz dönemi ve bu dönemde yapılan savaşlar ifadelerini kullanmıştır. Söz konusu öğrencilerden Ö5 "*İslam Tarihi. Genelde ben İslam tarihini merak edip, soruyorum.*" şeklinde görüşlerini açıklarken, Ö22 "*Biz genelde 4 Halife devrinde yaşanılan olayları konuşuruz…*" diyerek düşüncesini belirtmiştir. İki kademede öğrenim gören öğrencilerin ifade ettikleri diğer bir ortak konu alanı ise Cumhuriyet tarihi olmuştur. Bu alanla ilgili daha fazla görüş belirten ortaokul öğrencileri cumhuriyet tarihi ve bu dönemde yapılan savaşlar ifadelerini kullanmışken, lise öğrencileri bu dönemde yapılan savaşların yanı sıra Amasya Genelgesi'nin ilanı ve Ankara'nın neden başkent olduğu gibi konu örnekleri de vermişlerdir. Örneğin ortaokul öğrencilerinden Ö21 bu konuda "*Evet ailemde tarihle ilgili konuşmalar yapılıyor. Genelde…cumhuriyet tarihinden bahsediyoruz.*" şeklinde görüşlerini açıklarken, lise öğrencilerinden Ö41 "*Evet yapılıyor. Atatürk zamanında olan savaşlardan konuşuluyor…*" diyerek görüşlerini yazıya dökmüş, Ö29 da "*Evet yapılıyor. Ankara niçin başkent olmuş diye bir soru soruyorlar ve nedenini söylememi istiyorlar.*" diyerek somut bir konu üzerinden düşüncelerini ifade etmiştir. Ortaokul öğrencilerinin aile üyeleri ile birlikte konuştuklarını belirttikleri diğer konular ise herhangi bir döneme vurgu yapmadan dile getirilen savaşlar, Selçuklu tarihi, büyük dedelerin hayatı ve derste görülen konulardır. Sadece lise öğrencilerinin evde konuşulduğunu ifade ettikleri konulardan en önemlisi ise baba ve ağırlıklı olarak dedelerinin anlattığı askerlik anılarıdır. Bu konuda Ö35 "*Dedem askerlik anısını anlatıyor. Askerde gördüğü eğitimleri, asker yaşantıları vb. gibi.*" demişken, Ö43 Kore Savaşı özelinde bu durumu "*Ailemde dedem genelde tarih konusunda çok bilgilidir. Dedemin dedesi Kore Savaşı'na gittiği için oradaki savaşı, yaşamı, zorlukları, neler yapıldığını anlatır.*" sözleriyle belirtmiştir. Lise öğrencilerinin bu konuda ifade ettikleri diğer görüşler dede ve anneannelerinin kendi yaşamlarının önceki yılları ile ilgili anıları ile Amasya'nın tarihi, eski dönemleri, gelenek ve görenekleri gibi yerel tarih konularıdır. Dede ve anneannelerin eski dönemlerdeki anıları ile ilgili olarak Ö26 "*Evet, anneannem eskiden bahseder ama tabi hocamızın anlattıklarından değil…*" ifadeleri ile görüşlerini yazıya dökerken, Amasya'nın yerel tarihi

ile ilgili Ö40 "*... Genelde Amasya'nın tarihi, gelenek ve görenekleri hakkında konuşulur.*" şeklinde düşüncelerini açıklamıştır. Tablonun tamamı dikkate alındığında ortaokul öğrencilerinin ağırlıklı olarak Türk-İslam tarihi konularını, lise öğrencilerinin ise daha çok aile tarihine ait konuları ifade ettikleri görülmektedir.

Öğrencilerin Tarih Bilgisine En Fazla Güvendiği Aile Üyeleri Hakkındaki Görüşleri

Araştırma kapsamında öğrencilerin en çok hangi aile üyesinden edindikleri tarih bilgisine güven duydukları ile bu durumun nedenleri hakkında görüşleri belirlenmek istenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Tarih Bilgisine En Fazla Güvendiği Aile Üyeleri Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	**Ortaokul**		**Lise**	
	f	%	f	%
Dede	14	52	20	67
Baba	4	15	2	7
Anneanne ve babaanne	3	11	6	20
Ağabey	3	11	1	3
Anne	2	7	-	-
Bütün aile üyeleri	1	4	-	-
Hiçbirisi	-	-	1	3
Toplam	27	100	30	100

Hem ortaokul hem de lise öğrencileri aile üyeleri arasında en çok dedelerinden edindikleri tarih bilgisine güven duyduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu konuda en önemli gerekçesi ise dedelerinin yaş itibari ile ailelerinin en büyüğü olmalarıdır. Öğrencilere göre dedeleri ailenin en yaşlı üyesi olduğu için geçmiş olaylarla ilgili en fazla bilgiye de doğal olarak onlar sahiptirler. Hatta bir öğrenci geçmişte yaşanan tarihi olayların içinde bulunmasa bile yine de dedesini ailenin diğer fertlerine göre bu konuda daha fazla bilgi sahibi olarak gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca dedelerinin geçmişteki olayları bizzat yaşayıp görmeleri, bazı yerleri gezmeleri, güçlü bir hafızaya sahip olmaları ve tarihi olaylarla ilgili öğretmenleriyle benzer şeyler anlatmaları torunlarının onların verdiği tarihi bilgilere güven duymalarının diğer nedenleri olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin bu konuda ortaokul öğrencilerinden Ö2 "*Dedem. Çünkü önceki yıllarda ne olup bittiğini bilir. Ama kar-*

deşlerim geçen seneyi bile hatırlamaz." ifadelerini kullanmışken, Ö11 "*Dedem. Çünkü bazı yerleri görmüş bize anlatıyor.*" diyerek görüşlerini açıklamıştır. Lise öğrencilerinden Ö28 ise bu konuda "*Dedemin. Çünkü en büyük o ve daha çok yaşamış.*" derken, Ö43 de "*Öğretmenime de dedeme de güveniyorum. Çünkü ikisi de aynı şeylerden bahsediyor.*" şeklinde düşüncelerini yazıya dökmüştür. Öğrencilerin tıpkı dedeleri gibi anneanne ve babaannelerinden edindikleri tarihe bilgilere güven duymalarında da onların yaş itibari ile büyük olmaları ve tarihi olaylara tanıklık etmeleri en önemli etkendir. Ayrıca bazı öğrenciler onların bilgilerine güven duymanın yanında anlatımlarını da iyi ve etkileyici olarak nitelendirmişlerdir. Bu kategoride olan ortaokul öğrencilerinden Ö4 görüşlerini "*...büyükanne, anneanne. Çünkü onlar daha büyük ve daha yaşlı oldukları için geçmişe daha yakın*[lar]" ifadeleri ile açıklamışken, lise öğrencilerinden Ö34 "*Anneannem daha çok görmüş, geçirmiş. Olayı anlatırken hâlâ ordaymış gibi etkileyici anlatıyor.*" demiştir. Her iki öğretim kurumundaki öğrencilerin bilgilerine güven duyduklarını belirttikleri diğer bir aile üyesi de babalarıdır. Bu görüşü dile getiren öğrenciler babalarının tarihe merak duymalarını, çok sayıda tarih kitabı okumalarını, tarihle ilgili araştırmalar yapmalarını, üniversitede sosyal bilgilerle ilişkili bir alanda eğitim almalarını ve iyi düzeyde bir tarih bilgisine sahip olmalarını güven duyma gerekçeleri olarak ifade etmişlerdir. Bu düşüncede olan ortaokul öğrencilerinden Ö22 "*Ben babamın tarih bilgisine çok güveniyorum. Çünkü kendisi durmadan tarih ile ilgili araştırmalar yapar ve bize bunları anlatır.*" derken, lise öğrencilerinden Ö38 düşüncesini "*Babamın tarih hakkında bilgisi çok iyi. Bu yetenek de dedemden geliyor.*" sözleri ile belirtmiştir. Ortaokul ve lise öğrencileri ağabeylerini de güvenilir tarih bilgileri edindikleri bir aile üyesi olarak ifade etmişlerdir. Bu konuda bir öğrenci tıpkı babası gibi ağabeyinin de tarihe meraklı ve çok kitap okuyor olmasını, bir diğer öğrenci ağabeyinin tarih bölümünde öğrenim görmesini, bir başka öğrenci de ailesinde tek eğitimli kişi olan ağabeyinin gittiği okullarda tarih dersi almasını güven duyma gerekçesi olarak açıklamıştır. Söz konusu öğrencilerden Ö19 görüşlerini "*Babam ve abim. Çünkü tarihe çok meraklılar* [ve] *çok tarih kitabı okurlar.*" diyerek açıklarken, Ö30 "*...Abimden…Babamla annem zaten okumamışlar. Abim onun dersini öğrendiği için.*" ifadeleri ile düşüncesini belirtmiştir. Sadece ortaokul öğrencileri tarafından bilgisine güven duyulduğu ifade edilen aile üyesi tablodan görüleceği üzere annedir. Bu görüşü dile getiren ortaokul öğrencilerinden biri bunun gerekçesi olarak annesini çok sevmesi ile onun kendisine bu konuda

yalan veya yanlış bilgi vermeyeceğine yönelik güvenini ileri sürmüştür. Diğer öğrenci ise annesinin tıpkı babası gibi üniversitede sosyal bilgilerle ilgili bir bölümden mezun olmasını kendisine güven duymasının nedeni olarak göstermiştir. Söz konusu öğrencilerden Ö15 düşüncelerini "*En çok annemin verdiği tarih bilgisine güveniyorum. Çünkü annemi çok seviyorum. Aynı zamanda da bana yalan ya da yanlış bilgi vermeyeceğine inanıyorum…*" şeklinde açıklarken, Ö23 "*... babam ve annem. Çünkü ikisi de üniversite mezunu, bölümleri de sosyal bilgilerle alakalı…*" diyerek gerekçesini belirtmiştir. Bir ortaokul öğrencisi de bütün aile üyelerine eşit derecede güvendiğini ifade etmiştir. Ancak bu öğrenci zaman zaman okulda öğrendiği tarih konuları ile ilgili doğru bilgiye sahip olan aile üyesinin lehinde olmak üzere bu fikrinde değişiklikler yaşadığını da ayrıca vurgulamıştır. Bir lise öğrencisi ise aile üyelerinin anlattıklarına pek inanmadığını ve tarihle ilgili kitapları okumayı buna yeğlediğini belirtmiştir. Ortaokul öğrencisi Ö8 düşüncelerini "*Hepsine eşit güveniyorum ama bazen fikrim değişiyor. Çünkü okulda öğrendiğimiz konuda konuştuğumuzda hangisinin dediği doğruysa ona güveniyorum.*" şeklinde açıklarken, lise öğrencisi Ö29 "*Ağızdan anlatılanlara pek inanmıyorum. Kitaptan okumayı tercih ediyorum.*" sözleri ile yazıya dökmüştür. Tablonun tamamına bakıldığında araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerin büyük oranda dede ve ninelerinden edindikleri tarih bilgisine güven duydukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin dede ve ninelerine güven duymalarında sahip oldukları yaş ve geçmişte olan olayları görüp yaşamalarından dolayı bu olaylar hakkında bilgilerinin fazla olması en önemli unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Baba, anne ve ağabey gibi aile üyelerine güven duyulmasında ise onların aldıkları eğitim, yaptıkları araştırmalar ile tarihe duydukları merak ön plana çıkan belirleyiciler olmuştur.

Öğrencilerin Aileden ve Okuldan Edindikleri Tarihi Bilgilerinin Güvenirliliğine İlişkin Düşünceleri

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerin okuldan ve ailelerinden edindikleri tarih bilgilerinden hangisini daha güvenilir bulduklarına yönelik görüşleri belirlenmek istenmiş ve elde edilen bulgular aşağıda Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Okul ve Aileden Edindikleri Tarih Bilgilerinin Güvenirliliğine Yönelik Görüşleri

Görüşler	Ortaokul		Lise	
	f	%	f	%
Okul	23	100	25	83

Her ikisi	-	-	3	10
Aile	-	-	2	7
Toplam	23	100	30	100

Tablodan görüleceği üzere üç lise öğrencisi her iki kaynaktan edindikleri tarih bilgilerini güvenilir olarak belirtmişlerdir. Bu grupta yer alan öğrencilerden biri okulda ve aile içinde benzer tarihi bilgiler duymasını, diğer iki öğrenci ise öğretmenlerinin tarih alanında eğitim almalarının yanında, aile büyüklerinin verdiği bilgilerin doruluğuna yönelik herhangi bir tereddüt yaşamamalarını düşüncelerine gerekçe olarak sunmuşlardır. Ö39 bu hususstaki görüşlerini "*Bence ikisi de çok güvenli. Çünkü ikisi de aynı şeyleri söylüyor…*" sözleri ile açıklarken, Ö41 "*Her ikisi de güvenlidir. Çünkü dedemin zekâsına ve yaşadığı şeylere güveniyorum. Öğretmenlerimiz de güvenilirdir. Onlar da okumuş ve bilgileri vardır.*" demiş, Ö42 da "*İkisi de. Çünkü ailede de büyükler vardır, onlar anlatabilir. Öğretmen ise onun okulunu bitirdiği içindir.*" kelimeleri ile düşüncelerini yazıya dökmüştür. Lisede öğrenim gören iki öğrenci aileden edindikleri bilgileri daha güvenilir bulduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında ortaokul öğrencilerinin tamamı ve lise öğrencilerinin çok önemli bir bölümü okuldan edindikleri tarih bilgilerini, aileden edindiklerine göre daha güvenilir bulduklarını belirtmişlerdir. Söz konusu öğrencilerin okuldan ve aileden edindikleri tarih bilgilerini niçin güvenilir bulduklarına yönelik görüşleri Tablo 5'te sunulmuştur.

İlk olarak okuldaki tarih bilgilerinin niçin güvenilir bulunduğuna yönelik veriler ele alınmıştır. Her iki eğitim kademesindeki öğrenciler birlikte düşünüldüğünde ve lise öğrencileri çok daha fazla olmak üzere, onların bu konuda en önemli gerekçeleri okullarda öğrendikleri tarihi bilgilerin kanıt/kaynaklara dayalı ve doğru, ailelerinden edindiklerinin ise çeşitli nedenlerden dolayı doğruluğu şüpheli tarihi bilgiler olmasıdır. Öğrenciler aileden edindikleri tarihi bilgiler için "kulaktan dolma", "hurafe", "doğru olup olmadığını bilmediğim", "romanlardan okunularak anlatılan", "yanlış", "abartılı", "değiştirilen" ve "yanılma payı olan" gibi ifadeler kullanmışlardır. Bunun yanında okulda öğrendikleri tarihi bilgilerin güvenirliğini belirtmek için ise "kanıt", "delil", "kaynak", "kaynakları olan", "kanıtlanmış", "eskiden kalan kâğıtlara/belgelere dayalı", "net", "doğru" ve "kesin doğru" gibi ibarelerden yararlanmışlardır. Örneğin ortaokul öğrencilerinden Ö9 görüşlerini "*Okullardaki. Çünkü dedem, aileden biri kulaktan kulağa duyduğu şeyleri bize söylüyorlar. Ama okullarda…eskiden kalan kâğıtlara* [belgelere] *göre hareket ediyorlar.*" şeklinde açıklarken, Ö22 "*Bence aileden öğrenilen tarih*

bilgilerinden çok, okulda anlatılan bilgiler…Çünkü ailede öğrenilen tarih hurafe olabilir. Ama okulda öğretilenler zihnimize girmesi ve öğrenilmesi gereken bilgilerdir ve kanıtlanmıştır." demiştir. Aynı konuda lise öğrencilerinden Ö52 "*Tabii ki de derslerde öğretilen tarih bilgisi. Çünkü belgelere dayanarak falan oluyor ama aile üyelerimiz abartarak da anlatabiliyor.*" kelimeleri ile görüşlerini yazıya dökmüş, Ö53 ise görüşlerini "*Okulda öğrenilen. Çünkü öğretmenler kaynaklara göre anlatıyorlar.*" diyerek belirtmiştir. Öğrencilerin okulda öğrendikleri tarihi bilgileri güvenilir bulmalarının bir diğer önemli nedeni, öğretmenlerinin üniversitede bu dersle ilgili eğitim almalarıdır. Bu görüşte olan ortaokul öğrencilerinden Ö13 "*Okulda. Çünkü hoca eğitimini almıştır…*" derken, Ö20 "*Okulda anlatılanlar daha güvenilirdir. Çünkü tarih okumuşlar sonuçta.*" diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Lise öğrencilerinden Ö24 de aynı konuda "*Okuldaki tarihi bilgiler daha güvenilir. Çünkü öğretmenlerimiz bunlarla ilgili eğitim görmüş ve onlar da öğrendikleri bilgileri bize öğretiyorlar.*" ifadeleri ile düşüncelerini belirtirken, Ö25 ise gerekçesini "*Öğretmenimin anlattıklarına güveniyorum. Çünkü o kadar üniversite okumuş…*" sözleri ile açıklamıştır. Her iki eğitim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin bu konuda ifade ettikleri diğer bir önemli neden öğretmenlerin aile üyelerine göre daha fazla tarihi bilgiye sahip olmalarıdır. Bu görüşte olan ortaokul öğrencilerinden Ö17 "*Sosyal bilgiler dersindeki tarihi bilgiler daha güvenilir. Çünkü sosyal bilgiler öğretmenimiz yıllardır o işi yapıyor, çok bilgisi var. Ailemizin bu kadar bilgisi yok.*" ifadeleri ile düşüncesini belirtirken, lise öğrencilerinden Ö28 "*Tarih derslerindeki tarihi bilgiler daha önemli. Çünkü öğretmenin daha çok bilgi sahibi olduğunu düşünüyorum.*" demiştir. Tabloda görüleceği üzere, ders kitaplarında yer alan tarihi bilgilerin doğru olarak görülmesi de her iki kurumdaki öğrencilerin okullarda öğrendikleri tarihi bilgileri daha güvenilir bulmalarını sağlayan bir neden olmuştur. Ders kitaplarının güvenilirliği sağlaması hususunda ortaokul öğrencilerinden Ö8 "*Okuldaki ders daha güvenilirdir. Çünkü kitaplarda yazan bilgilere inanıyorum.*" sözlerini yazıya dökerken, lise öğrencilerinden Ö32 "*Okulda öğrenilen bilgiler daha güvenilir. Çünkü… Kitaptakiler de güvenilir.*" ifadelerini kullanmıştır. Bu konuda sadece ortaokul öğrencilerinin dile getirdiği neden, aile üyeleri ile tarihi konuşmalar yapılmamasından dolayı okuldaki bilgilerin daha güvenilir bulunmasıdır. Üç ortaokul öğrencisi de herhangi bir gerekçe belirtmeden okuldan edindikleri tarihi bilgileri güvenilir olarak ifade etmişlerdir. Yalnızca lise öğrencileri tarafından belirtilen neden ise, okulda kendilerine daha ayrıntılı tarihi bilgiler verilmesi olmuştur. Söz

konusu lise öğrenci Ö48 görüşlerini "*Okuldaki bilgiler daha güvenilir. Çünkü ailem bilse bile ayrıntılı anlatmıyor. Okulda en ince ayrıntısına kadar öğreniyorum.*" diyerek belirtmiştir. Lisede öğrenim gören iki öğrenci aileden edindikleri bilgileri daha güvenilir bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerden biri bu konuda aile üyelerinin bizzat yaşadıkları olaylar hakkında bilgi vermelerini, diğer öğrenci ise aile içinde yapılan etkileyici anlatımı görüşlerine dayanak olarak belirtmişlerdir. Örneğin Ö34 bu konuda "*Aile bence. Okulda güzel anlatım yok, anlat bitti. Ama ailede etkileyici oluyor.*" derken, Ö43 "*Aileminkine biraz daha güveniyorum. Çünkü yaşayıp da anlatıyorlar.*" demiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Okuldan ve Aileden Edindikleri Tarih Bilgilerini Güvenir Bulma Nedenleri ile İlgili Görüşleri

Görüşler	**Ortaokul**		**Lise**	
	f	%	f	%
Okul				
Öğretmenlerin daha çok tarihi bilgiye sahip olması	7	30	2	7
Öğretmenlerin tarih alanında eğitim alması	5	22	6	22
Okulda kanıtlara/kaynaklara dayalı ve doğru bilgiler verilirken ailede doğruluğu şüpheli olan bilgiler verilmesi	5	22	12	44
Ailede tarih ile ilgili konuşmalar yapılmaması	2	9	-	-
Ders kitaplarında yer alan bilgilerin doğru olması	1	4	2	7
Okulda daha ayrıntılı tarihi bilgiler verilmesi	-		1	4
Neden belirtmeyen	3	13	4	15
Toplam	23	100	27	100
Aile				
Bizzat yaşanılan olayların anlatılması	-	-	1	50
Daha etkileyici anlatım yapılması	-	-	1	50
Toplam	-	-	2	100

Tablo 5'in tamamına bakıldığında, öğrencilerin okullardaki tarihi bilgileri daha güvenilir bulmalarında öğretmenlerinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Görüldüğü gibi öğrenciler öğretmenlerinin hem üniversitede bu alanda eğitim almalarını hem de aile üyelerine göre daha fazla tarih bilgisine sahip olmalarını bu konuda ön plana çıkarmışlardır. Ayrıca azımsanmayacak sayıda öğrencinin okulda kendilerine kanıt, kaynak ve belgelere dayalı bilgiler verdiğini belirtmesi de dikkat çekicidir. Her ne kadar tarihi bir bilginin güvenilir olarak kabul edilmesi için onun sadece belge/kaynağa dayalı olarak sunulması yeterli olamasa da, bu kademedeki öğrencilerin yeni tarih anlayışının çok önemli bir unsuru olan kanıta vurgu yapmaları da önemli bir gelişmedir. İki eğitim kademesi karşılaştırıldığında ise ortaokul öğrencileri

için öğretmenlerinin daha fazla tarihi bilgiye sahip olmaları, lise öğrencileri için ise okulda kanıtlara/kaynaklara dayalı doğru bilgiler verilip, ailede verilen bilgilerin doğruluğunu şüpheli olması en önemli gerekçe olmuştur.

Öğrencilerin Aileden ve Okuldan Edindikleri Tarihi Bilgilerin Keyif Vericiliğine İlişkin Düşünceleri

Araştırma kapsamında son olarak öğrencilerin aileden ve okuldan öğrendikleri tarihi bilgilerden hangisini daha keyif verici bulduklarına yönelik görüşleri tespit edilmek istenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Okul ve Aileden Edindikleri Tarih Bilgilerinin Keyif Vericiliğine Yönelik Görüşleri

Görüşler	**Ortaokul**		**Lise**	
	f	%	f	%
Okul	13	57	10	33
Aile	8	35	18	60
Her ikisi	2	9	-	-
Hiçbiri	-	-	2	7
Toplam	23	100	30	100

Görüldüğü gibi iki ortaokul öğrencisi her iki kaynaktan aldığı tarihi bilgileri de keyifli bulduklarını belirtmiştir. Bu öğrencilerden Ö15 düşüncesini "*Her ikisinden de keyif alıyorum. Çünkü bana göre her ikisi de eğlenceli oluyor.*" ifadeleri ile açıklamışken, Ö14 "*Bence ikisi de zevkli. Çünkü okulda arkadaşlarımla ve çok sevdiğim öğretmenimle ders işlemek güzel oluyor. Ama evde de ailemin anlattığı tarihi hikâyelerle keyifli vakitler geçiriyorum.*" demiştir. İki lise öğrencisi ise hem ailesinden hem de okuldan edindiği tarihi bilgileri keyifli bulmadığını ifade etmiştir. Söz konusu öğrencilerden Ö44 sadece "*hiçbiri*" derken Ö51 "*Hiçbirisinden de pek keyif aldığımı söyleyemem.*" demiştir. Bununla birlikte orta kademedeki öğrenciler okuldan, lise öğrencileri ise aileden edinilen tarih bilgilerini keyif vericilik açısından daha ön plana çıkarmıştır. Her iki eğitim kurumunda öğrenim gören öğrencilerin okul ve aileden öğrendikleri tarihi bilgileri niçin keyifli bulduklarına yönelik görüşleri de aşağıda Tablo 7'de sunulduğu gibidir.

Tablo 7. Öğrencilerin Okuldan ve Aileden Edindikleri Tarih Bilgilerini Keyif Verici Bulma Nedenleri ile İlgili Görüşleri

Görüşler	**Ortaokul**		**Lise**	
	f	%	f	%
Okul				

Arkadaşlarla birlikte olunması	4	29	-	-
Ailede tarihi konuşmalar yapılmaması	3	21	-	-
Öğretmenin anlatımının iyi olması	2	14	5	42
Soru sorma ve tartışma imkânı olması	1	7	1	8
Okulda daha çok ve ayrıntılı bilgi verilmesi	1	7	1	8
Farklı konuların öğrenilmesi	-	-	1	8
Görsel kullanılması	-	-	1	8
Diğer	3	21	-	-
Neden belirtmeyen	-	-	3	25
Toplam	14	100	12	100
Aile				
Daha farklı bir anlatım yapılması	6	60	10	50
Daha samimi ve rahat olunması	4	40	2	10
Bizzat yaşanılan olayların anlatılması	-	-	2	10
Ezberlenmek zorunda olunmaması	-	-	1	5
Neden belirtmeyen	-	-	5	25
Toplam	10	100	20	100

Ortaokulda öğrenim gören öğrencilere göre, okuldan öğrendikleri tarih bilgilerinin daha keyif verici olmasında sınıfta arkadaşları ile birlikte olmaları önemli bir etkendir. Bu görüşte olan öğrencilerden üçü, arkadaşları ile birlikte ders işlemelerini "güzel" olarak nitelerken, bir öğrenci de sınıf arkadaşları ile birlikte bir şeyler öğrenip, herkesin tepkisini görebildiği için okuldan öğrendiği tarihi bilgiyi keyif verici ve merak ettirici olarak belirtmiştir. Söz konusu öğrencilerden Ö9 düşüncelerini "*Okulda çünkü arkadaşlarla birlikte dinlemek güzel oluyor.*" şeklinde açıklarken, Ö16 "*Bence okulda öğrenilen daha keyif verici ve merak konusudur. Çünkü okulda birçok insan aynı şeyi aynı anda öğreniyoruz. Bu şekilde herkesin tepkisini öğrenmiş oluyoruz.*" ifadelerini kullanmıştır. Ortaokul öğrencilerinden üçü ise evlerinde tarihle ilgili konuşmalar yapılmadığından dolayı okulda öğrendikleri tarihi daha keyif verici olarak açıklamışlardır. Bu öğrencilerden Ö1 görüşünü "*Bence sosyal dersinde. Çünkü ailemle bu konuları konuşmuyoruz.*" şeklinde açıklamıştır. Lisede öğrenim görenler daha fazla olmak üzere her iki eğitim kademesindeki öğrencilerin bu konuda birlikte ifade ettikleri en önemli gerekçe, öğretmenlerinin tarih konularını aile üyelerine göre daha iyi anlatmalarıdır. Bu kategoride yer alan öğrenciler, öğretmenlerinin anlatımlarını beğenmelerinde onların konuları örnekler vererek anlatmalarının ve daha fazla bilgi sahibi olmalarının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğrenci ise öğretmeninin anlatımı için "süper" ifadesini kullanmıştır. Örneğin bu konuda ortaokul öğrencilerinden Ö20 "*Öğretmenimin anlattığı daha keyif verici bana göre.*

Çünkü çok iyi biliyor." derken, lise öğrencilerinden Ö38 "*Öğretmenlerimden. Çünkü öğretmen örnek vererek anlatım yapıyor, örnekleri çoğaltıyor.*" demiş, Ö49 ise "*Okuldaki öğretmenimiz çok güzel anlatıyor...Konuları görsel olarak da açıklıyor.*" ifadelerini kullanmıştır. Okulda soru sorma ve tartışma yapabilme olanağının bulunması ile daha fazla ve ayrıntılı bilgi verilmesi ortaokul ve lise öğrencilerinin birlikte dile getirdikleri diğer düşünceler olmuştur. Soru sorma ve tartışma yapabilme hususunda ortaokul öğrencisi Ö5 "*Okuldaki. Çünkü okulda hocalar anlatıyor, biz soru soruyoruz, tartışıyoruz, onu keyifli hale getiriyoruz.*" sözleri ile düşüncesini yazıya dökerken, ayrıntılı bilgi edinme hususunda ise lise öğrencisi Ö36 "*Okulda öğretmenimizin verdiği bilgiler daha keyifli geliyor. Çünkü detaylıca işliyoruz, görüyoruz.*" şeklinde görüşünü açıklamıştır. Okulda ailede konuşulanlardan farklı konulara değinilmesi ile görsel kullanma avantajının olması bu konuda sadece lise öğrencileri tarafından belirtilen görüşler olmuştur.

Aileden edinilen tarih bilgilerini daha keyifli olarak belirten her iki gruptaki öğrencilerin bu konudaki en önemli gerekçesi ise, aile içinde okullardan daha farklı bir anlatımın yapılıyor olduğu düşüncesidir. Lisede öğrenim görenlerin daha fazla olduğu bu görüşte olan öğrenciler, ailede yaptıkları tarih konuşmalarını "hikâye gibi", "eğlenceli", "akıcı", "güldürücü", "esprili" ve "olayın içinde hissettirici" gibi olumlu ifadelerle tanımlamışlardır. Örneğin ortaokul öğrencilerinden Ö3 bu konuda "*Aile. Daha hikâye türü olup keyif verir.*" diyerek düşüncesini açıklamışken, Ö13 "*Tabii ki ailemizden. Ailemizde anlatılanlar daha akıcı. Okulda biraz sıkıcı oluyor.*" demiştir. Lise öğrencilerinden Ö32 da bu konuda "*Bence aileden öğrenilen bilgi. Çünkü arada içine espri de katılıyor. Hem öğreniyoruz hem de eğleniyoruz.*" derken, Ö39 ise "*Ailemden duyduğum bilgiler bana daha çok keyif veriyor. Çünkü babam anlattığı zaman olayın içindeymişim gibi hissediyorum.*" açıklamaları ile düşüncesini yazıya dökmüştür. Ailede samimi ve rahat bir ortamın bulunması görüşü de bu konuda ortaokul öğrencileri daha fazla olmak üzere her iki kademedeki öğrencilerin birlikte dile getirdiği bir diğer düşünce olmuştur. Öğrenciler aile içindeki bu ortamı ise "cana yakın", "samimi", "rahat" ve "şaka yapılabilen" gibi ibarelerle nitelendirmişlerdir. Ortaokul öğrencilerinden Ö2 bu hususta görüşlerini "*Evde. Çünkü annem ve babam daha cana yakın.*" şeklinde açıklarken, Ö18 ise "*Bu konuda kesinlikle ailem. Çünkü şakaya vurularak konu hakkında yorum yapıyorlar. Öğretmenlerimizle daha ciddi konuşmalar olduğu için.*" diyerek okulda aile ortamına göre daha ciddi bir ilişki olduğuna dikkat çekmiştir. Lise öğrencilerinden Ö42 da aynı konuda

"*Ailemden çünkü tanıyorum ve daha samimi buluyorum. Gayet güzel tartışabiliyoruz. Öğretmen de güzel anlatıyor tabi ama arada bir mesafe oluyor.*" diyerek Ö18 gibi okuldaki ciddi ortama dikkat çekmiş, Ö50 ise "*Bence ailedeki daha keyifli çünkü onları ezberlememiz gerekmiyor ve ailemin karşısında daha rahat olduğum için daha iyi anlayıp dinleyebiliyorum.*" ifadeleri ile görüşünü, okuldaki bilgileri ezberledikleri için keyifli bulmadığına yönelik düşünceyle de desteklemiştir. Aile üyelerinin kendi yaşadıkları olayları anlatması görüşü ise ailedeki konuşmaların keyifli olduğu hususunda sadece lise öğrencileri tarafından belirtilen bir görüş olmuştur. Bu görüşte olan öğrencilerden Ö30 düşüncelerini "*Ailemizden öğrendiğimiz daha keyifli çünkü onu yaşamışlar*" diyerek yazıya dökerken, Ö34 ise "*Aile. Gerçek bir olayın hala etkisinde kalan insanların acılarını, sevinçlerini paylaşmak gibisi yok…"* şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Tablonun geneline bakıldığında, öğrencilerin hem okuldaki hem de aile içindeki tarihi bilgileri keyifli olarak nitelemelerinde öğretmenler ile özellikle aile üyelerinin yaptığı anlatımların etkili olduğu görülmektedir. Yine her iki kademedeki öğrenciler daha samimi ve rahat bir ortamda konuşmalar yapıldığı için aileden edinilen tarihsel bilgiyi keyifli olarak belirtmişlerdir. Son olarak ortaokul öğrencileri için ise arkadaşları ile birlikte ders işlemek tarih derslerinden keyif almalarının en önemli nedeni olarak görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul ve lise öğrencilerinin, ailelerinden edindikleri tarih bilgisine yönelik görüşlerinin tespit edilmesinin amaçlandığı araştırmada elde edilen sonuçlar ve tartışma aşağıda sunulmuştur: Araştırmada ortaokulda öğrenimlerini sürdürenler daha fazla olmak üzere öğrencilerin önemli bir bölümünün ailelerinde tarihle ilgili konuşmalar yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Biraz ve çok az kategorileri de dâhil edildiğinde ortaokul öğrencilerinin %70'inin, lise öğrencilerinin ise %57'sinin ailesinde tarih konuşulmaktadır. Ülkemizde Amasya özelinde Türk kadınının tarih algısını tespit etmek üzere yapılan bir çalışmada (Demir ve Altunay-Şam, 2017, s.258-261), farklı özelliklere sahip kadın katılımcılara yöneltilen "*Aile içinde tarih üzerine sohbet yapar mısınız?*" sorusuna 13 katılımcıdan dokuzu olumlu cevap vermiştir. Aynı çalışmada (Demir ve Altunay-Şam, 2017, s.263) katılımcıların bir anne olarak çocuklarına tarih sevgisini vermeye çalıştıkları ve geçmişi öğrenmenin önemini aile yaşamında da ortaya koydukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Yurt dışında Seixas (1993, s.320) tarafından Kanada'da 11. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrenciler geçmiş ile ilgili düşüncelerinin

kaynakları olarak televizyon, popüler kültür ve ailelerini ifade etmişlerdir. Seixas da bu bulgudan yola çıkarak, diğer bilgi kaynaklarına göre aile tecrübelerini, öğrencilerin tarihe yaklaşım temellerinin şekillenmesinde daha önemli gördüğünü belirtmektedir. Kuzey İrlanda'da Barton, McCully ve Conway (2003) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise öğrencilerin geçmiş ile ilgili bilgi ve anlayışları üzerinde ilk iki sırayı tarih dersleri ile ders kitapları alırken yakınlar/akrabalar üçüncü sırada yer almıştır. Yine Kuzey İrlanda'da gerçekleştirilen bir başka araştırmada, gençlerin geçmiş ile ilgili bilgi ve anlayışları üzerinde anne ve babaların %52 ve yakınların/akrabaların ise %25 oranında etkili olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Aile ve yakınlar/akrabaların oranı (%77), bu kaynakların öğrencilerin tarih bilgileri üzerinde ne denli etkili olduğunu ortaya koymaktadır (McCaffery ve Hansson, 2011, s.44). Bunun yanı sıra Joseph'in (2011, s.17) Tobago ve Trinidad'da orta dereceli okullarda yaptığı araştırmada yer alan öğrencilerin sadece %28'i tarih algılarının akraba ve arkadaşlarından etkilendiğini belirtmişken, %55'i ise arkadaşları ve aile üyelerinin tarih konusuna bakışları üzerinde önemli bir etkiye sahip oldukları önermesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular aynı zamanda ailelerde tarihe yönelik konuşmalar yapıldığının bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Ortaokul öğrencileri aile üyeleri ile sırasıyla Osmanlı tarihi, İslam tarihi, Cumhuriyet tarihi ve savaş konuları hakkında konuştuklarını belirtmişlerdir. Lise öğrencileri ise ailelerinde ağırlıklı olarak dede ve babalarının askerlik anıları ile dede ve anneannelerinin eski dönemlerle ilgili anılarının konuşulduğunu ifade etmişlerdir. Ortaokul öğrencilerinin ailelerinde genel konuların, lise öğrencilerinin ailelerinde ise aile tarihi ağırlıklı konuların konuşulduğu dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin aile üyeleri içerisinde en fazla dedelerinin verdiği tarih bilgisine güvendikleri araştırma sonucunda ulaşılan bulgulardan biri olmuştur. Bu güven oranı ortaokul öğrencilerinde %52, lise öğrencilerinde ise %67'dir. Öğrencilere göre bunun en önemli nedeni; dedelerinin yaş itibari ile ailelerinin en büyüğü olması ve dolayısıyla geçmişle ilgili en fazla bilgiye sahip olmalarıdır. Ayrıca dedelerinin geçmişte yaşanan olayları bizzat yaşayıp görmeleri, bazı yerleri gezmeleri, güçlü bir hafızaya sahip olmaları ve tarihi olaylarla ilgili öğretmenleriyle benzer şeyler anlatmaları öğrencilerin onların verdiği tarihi bilgilere güven duymalarının diğer nedenleri olarak ön plana çıkmaktadır. Arslan (2013, s.14) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise

öğrencilerin sözlü kültüre dayalı tarihsel bilgilerinin birincil kaynakları başta büyükbaba olmak üzere sırasıyla büyükanne, çevredeki yaşlılar, baba ve anne şeklinde sıralanmıştır. Barton (2001, s.93) tarafından Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey İrlanda'da ilköğretim öğrencileri ile yapılan bir araştırmada her iki ülkenin öğrencileri tarihsel bilgilerinin kaynağı olarak akrabalarını/yakınlarını diğer tarihsel kaynaklara göre daha fazla ifade etmişlerdir. Araştırmacının Amerika'da yaptığı görüşmelerde de öğrenciler, özel bir dönemi veya olayı ebeveynleri veya dede/büyükannelerinden öğrendikleri için bu konular hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir (Ayrıca bkz: Yeşilbursa, 2015, s.2).

Ortaokul öğrencilerinin tamamı ve lise öğrencilerinin büyük bir bölümü (%83) okulda edindikleri tarih bilgisini aileden edindikleri tarih bilgisine göre daha güvenilir bulmuşlardır. Ortaokul öğrencileri, öğretmenlerin tarih alanında eğitim almalarını ve daha çok tarihi bilgiye sahip olmalarını, ailede doğruluğu şüpheli bilgiler verilirken okulda kanıtlara dayalı doğru bilgiler verilmesini, lise öğrencileri ise yine okulda kanıtlara dayalı doğru bilgiler verilmesini ve öğretmenlerin tarih alanında eğitim almasını bu görüşlerine gerekçe olarak göstermişlerdir. Ailenin tarih bilincini etkilemedeki rolüne yönelik "Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi", diğer sunum araçlarıyla karşılaştırma olanağı sağlayacak şekilde en geniş kapsamlı sonuçları ortaya koymaktadır. Bu projenin verileri Türkiye'nin de dâhil olduğu 30 ayrı örnekte, 32 bin kadar 14-15 yaşlarındaki lise birinci sınıf öğrencisine uygulanan bir anketle elde edilmiştir (Tekeli, 1998, s.1; ayrıca bkz. Jensen, 2003, s.83). Bu araştırmaya göre; ailedeki yetişkinlerin anlatımı, güvenirlik açısından okuldaki anlatımla kıyaslandığında hem Avrupa hem de Türkiye verilerine göre, öğretmen anlatımının gerisinde, ders kitabının ise önündedir (Tekeli, 1998, s.75-79; Angvik ve von Borries, 1997, s.44-46). Kaya (2005, s.229) tarafından Erzurum'da yapılan araştırmada ise lise 2. sınıf öğrencilerinin değerlendirmesine göre okul dışı tarih sunum araçları içerisinde aile ve çevredeki yetişkinlerin anlatımı güven konusunda %49.4 pek çok ve çok ortalamaları ile müze ve tarihi yerler, tarihle ilgili belgesel ve TV programları ve tarih filmlerinin ardından dördüncü sıradadır. Kaya'nın aynı çalışmasında (2005, s.236) öğrencilerin genel olarak ailelerin tarih anlatımı ile ilgili görüşlerini tespit etmek maksadıyla onlara ayrıca iki önerme sunulmuştur. Bu iki önermeden "*Her ailenin tarih anlatımında yanlı tutumları olabilir.*" düşüncesine öğrencilerin %43.8'i katılırken, %17.7'si kararsız kalmış, % 38.6'sı ise katılmamıştır. Diğeri olan "*Ailemin tarih görüşü*

okulda öğretilen tarih kadar bilimsel değildir." önermesine ise öğrencilerin %76.8'i katılırlarken, %12'si kararsız kalmış, %11.2'si katılmamıştır. Bu bulgular öğrencilerin büyük çoğunluğunun okulda anlatılan tarihi, ailelerinde anlatılan tarihe göre daha bilimsel olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra geniş kapsamlı ama toplumun yaşça daha büyük bir kesimi ile yapılan bir çalışmada da konuya yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışma Türk halkının Sarıkamış Harekatı'na yönelik algısını tespit etmek amacıyla ülkemizin tüm bölgelerinden seçilen on iki ilde farklı cinsiyet, yaş (18-55 yaş üstü aralığında), eğitim düzeyi, meslek ve aile yapısından toplam 2.047 kişi ile yürütülmüştür (Tutar, Öğün, Kapu, Erdoğdu ve Küçük, 2011, s.130). Bu çalışmada araştırmaya katılanlara göre, geçmişe dair kaynakların en çok güvenilirden en az güvenilire doğru sıralaması "1-*Üniversitelerin tarih araştırmaları*, 2-*Okulda öğretilen tarih*, 3-*Ebeveyn, aile, akraba hikâyeleri*, 4-*Tarihsel romanlar ve kitaplar*, 5-*Tarih ve yakın tarihe dair televizyon programları, belgeseller ve filmler* ve 6-*Alternatif tarih anlayışı*" şeklinde olmuştur (Tutar ve ark., 2011, s.64). Aile anlatılarının televizyon yapımları, belgeseller, filmler, tarihsel romanlar ve kitaplara göre daha güvenilir görülmesi yazarlarca "*Biraz da ebeveyn ve akrabalara duyulan yakınlık ve güvenin eseridir. Yoksa çoğu zaman aile fertlerinin tarih adına bildikleri kulaktan dolma sığ ve zaman zaman da efsanelerle iç içe geçmiş muğlak şeylerden ibaret kalmaktadır. Bu durumun bir başka nedeni de tarihin çok fazla siyasete alet edilmesi olabilir. Yoğun tahrifat ve bilgi kirliliği içerisinde kime inanacaklarını şaşıran insanlar, muhtemelen çareyi yakınlarının anlattıklarına sığınmakta bulmaktadırlar.*" şeklinde yorumlanmıştır (Tutar ve ark., 2011, s.60). Yine yazarlar akademik tarih çalışmalarının en güvenilir kaynak olmasını ise, "*Bilindiği gibi akademik çalışmalarla diğer bilgi kaynakları arasındaki temel fark, birincilerin görüşlerini belgelere ve ana kaynaklara dayandırmasıdır. Zaten onlara karşı daha fazla güven duyulması da bu özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum halkın ideolojik ya da siyasî arayışlardan ziyade tarihsel gerçeklerin peşinde olduğuna dair güçlü bir kanıt olarak gösterilebilir.*" gerekçeleri ile açıklamışlardır (Tutar ve ark., 2011, s.62). Özmen, Er ve Ünal (2014, s.415-416) tarafından Bartın'da 8. sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmada ise, diğer yetişkinlerin anlatması (anne-baba, büyükanne, büyükbaba vs.) biraz kategorisinde güven vermede öğretmenlerin anlatmasının gerisinde, ders kitaplarının ise önünde çıkmıştır. Arseven, Dervişoğlu ve Uludağ (2015, s.75) tarafından ortaöğretim 9, 10 ve 11. sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada her ne kadar bazıları aile bireyleri ve

yetişkinlerin anlattıklarına ilgi duysa da öğrencilerin geçmişe dair bilgileri en çok öğretmenlerinden öğrendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yazarlar bu sonucu "*Öğretmenlerin güvenilir bir bilgi kaynağı olmaları"*na bağlamışlardır. Yurt dışında Kitson ve McCully (2005, s.32) tarafından İngiltere ve Kuzey İrlanda'da yürütülen bir çalışmada, Kuzey İrlandalı öğrencilerin çoğu özellikle toplumda/ailede karşılaştıkları "popülerliği" temsil eden tarihi "taraflı", "eksik" ve "siyasi amaçlı" olarak belirtmişlerdir. Öğrenciler okulda öğrendikleri tarihi ise, "evrensel", "geniş kapsamlı", "tarafsız" ve "çoklu bakış açısını yansıtır" olarak ifade etmişlerdir.

Gerek bu araştırmanın gerekse diğer araştırmaların bulguları; okulda anlatılan tarihin ailede anlatılan tarihe göre daha güvenilir bulunduğunu göstermektedir. Ancak bu konuda farklı sonuçların elde edildiği araştırmalar da bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan ve Arslan (2013, s.7-13) tarafından Tunceli il merkezinde Alevi inancına mensup ortaöğretim son sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmada öğrencilerin çoğunluğu, okullarda edinilen resmi tarih bilgisi yerine sözlü kültüre dayalı tarihsel bilgilere inandıklarını belirtmişlerdir. Bunun sebepleri ise sözlü kültüre dayalı tarihsel bilgilerin "*Bizatihi tanıklığa dayalı bir olgu olarak görülmesi*", "*Sözlü tarihte zikredilen tarihsel olayların resmî tarih anlatısı içerisinde yeterince temsil edilmemesi*", "*Öğrencilerin büyükbaba ve büyükannelerine karşı var olan sevgi, saygı, güven duyguları*", "*Öğrencilerin sözlü kültürü kendi köklerinin temsil alanı olarak görmeleri*", "*Sözlü tarih mirasına sahip çıkma/yaşatma sorumluluğu*" olarak belirlenmiştir. Araştırmada öğrencilerin sözlü kültür yoluyla elde edilen bilgileri nesnel olarak algıladıkları, sorgulamadan veya farklı bilgi kaynaklarıyla karşılaştırmadan içselleştirdikleri anlaşılmıştır (Arslan, 2013, s.9-10, 20-21). Ama aynı araştırmada (Arslan, 2013, s.8-16) Tunceli doğumlu olmayan ve kentte çeşitli görevlerde bulunan kamu personellerinin çocukları, sözlü kültür yoluyla edinilen bilgileri bölücü ya da ideolojik bir faktör gibi düşünmüşler ve resmi tarihi daha güvenilir bulmuşlardır. Yazarın (Aslan, 2013, s.16-17) belirttiği gibi "*Tarihsel gerçekliğin farklı kültürlerden gelen öğrenciler için farklı olabilmesi doğaldır. Çünkü tarih içinde yaşanılan dini, sosyal ve siyasal çatışmaların bakış açılarında farklılıkları meydana getirdiği bilinmektedir.*". Bu sonuçların bazı konulara yönelik resmi tarihle uyuşmayan, zıt algıların olduğu ve sözlü kültürün yaygın olduğu bir kültürden edinildiği unutulmamalıdır. Nitekim Aktekin'in (2010, s.108-109) de belirttiği gibi; "*Ülkemizde birçok kesim gibi Alevi toplumunun da kendine özgü bir sözlü ya da yazılı alternatif tarih anlatımı bulunmaktadır. Ayrıca bu toplu-*

luklardan gelen öğrenciler küçük yaşlardan itibaren bu alternatif kaynaklarından edindikleri bilgilerle yetiştikleri için resmi eğitimin bu gibi kesimler üzerindeki başarısı istenen düzeyde olmamaktadır.". Aslında bu durum sadece bizim toplumumuza özgü bir durum da değildir. Örneğin Epstein (1997, s.29) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmada Avrupa kökenli Amerikalı öğrenciler sırasıyla ders kitaplarını, öğretmenleri ve kütüphaneden edindikleri kitapları en güvenilir tarihsel bilgi kaynağı olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Öğrencilere göre ders kitabını uzmanlar yazdığı ve öğretmenler de üniversitede tarih ile ilgili eğitim aldıkları için bu iki kaynak geçmişle ilgili güvenilir bilgiye sahiptirler. Aynı çalışmada yer alan Afrika kökenli Amerikalı öğrenciler ise bu sıralamayı aile üyeleri, öğretmenler ve belgeseller olarak yapmışlardır. Afrika kökenli öğrenciler ayrıca Afro Amerikalı ve diğer renklerdeki insanların tarihleri ihmal edildiği veya marjinal olarak görüldükleri için ders kitaplarının Amerikan tarihi ile ilgili her şeye yer vermediğine inandıklarını dile getirmişlerdir. Avrupa kökenli Amerikalı öğrencilerin tarih öğretmenleri ile ders kitaplarını Amerikan tarihi ile ilgili olarak ön plana almalarında ise, aile üyeleri ve medyadan öğrendikleri bilgilerle bu kaynaklardan edindikleri bilgilerin örtüşmesinin önemli etkisi olduğu ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeri olmuştur. Epstein tüm bu bulgulardan yola çıkarak, okulda sunulan ana tarihsel bakış açısı ile aile ve toplum üyeleri tarafından sunulan alternatif bakış açılarının yarattığı çatışmaların üstesinden gelebilmek için birçok Afrikalı öğrencinin Amerikan tarihi üzerine "*Çift tarihsel bilinç veya bakış açısı*" inşa ettiklerini de özellikle vurgulamaktadır.

Araştırmamızda ortaokul öğrencilerinin %57'si okuldan edinilen tarih bilgilerini, %35'i aileden edinilen bilgileri, lise öğrencilerinin ise %60'ı aileden edinilen bilgileri, %33'ü de okuldan edinilen bilgileri daha keyif verici bulmuştur. Keyif vericilik açısından okulu ön plana çıkaran ortaokul öğrencileri sınıf ortamında arkadaşları ile birlikte olmalarını, ailede tarihi konuşmalar yapılmamasını ve öğretmen anlatımının iyi olmasını; lise öğrencileri ise bu konuda büyük oranda öğretmen anlatımının iyi olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Keyif vericilik açısından aileyi ön plana çıkaran hem ortaokul hem de lise öğrencileri daha farklı bir anlatım yapılmasını, daha samimi ve rahat olunmasını ve bizzat yaşanılan olayların anlatılmasını bu konudaki görüşlerine gerekçe olarak göstermişlerdir. Yukarıda bahsedilen "Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi" ile elde edilen verilere göre; Avrupa sonuçlarında ailedeki yetişkinlerin anlatımı, keyif vericilik

açısından hem öğretmen anlatımının hem de ders kitabı sunumunun önündedir. Türkiye sonuçlarında ise ailedeki yetişkinlerin anlatımı ders kitabının önünde, öğretmen anlatımının ise gerisinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra ailedeki yetişkinlerin anlatısını dinlemek hem toplam Avrupa verilerine hem de Türkiye verilerine göre güvenilirlikten ziyade keyif verici bulunmaktadır. Bu araştırmada genel Avrupa ortalamasının Türkiye ortalamalarından yüksek oluşu dikkati çekmektedir (Tekeli, 1998, s.75-79; Angvik ve von Borries, 1997, s.35-37, 44-46). Kaya'nın (2005, s.227-230) yukarıda bahsi geçen araştırmasında ise lise 2. sınıf öğrencilerinin değerlendirmesine göre okul dışı tarih sunum araçları içerisinde aile ve çevredeki yetişkinlerin anlatımı, güven verme konusunda olduğu gibi keyif verme konusunda da %63.9 pek çok ve çok ortalamaları ile tarihsel filmler, müzeler ve tarihi yerler, tarihle ilgili belgesel ve TV programlarının ardından yine dördüncü sıradadır. Lise öğrencileri daha çok müzelerde sunulan tarihe ve görsel tarihe güvenmekte ve bu sunumlardan hoşlanmakta olup aile ve çevredeki yetişkinlerin anlatımı orta sıralarda yer almaktadır. Aile ve çevredeki yetişkinlerin kendi içinde değerlendirmesine bakıldığında bu yaştaki lise öğrencileri için güvenden daha çok keyif vericilik ön plandadır. Yine Özmen, Er ve Ünal'ın (2014, s.414-416) bahsi geçen ve 8. sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmalarında ise, diğer yetişkinlerin anlatması (anne-baba, büyükanne, büyükbaba vs.) biraz kategorisinde keyif almada öğretmenlerin anlatmasının gerisinde ders kitaplarının ise önünde çıkmıştır. Öğrenciler için hem güven hem de keyif vermede *müzeler ve tarihi yerler* ilk sırada çıkmıştır. Yurt dışında Barton'ın (2001, s.93) ABD ve Kuzey İrlanda'da gerçekleştirdiği araştırmanın katılımcıları olan ilköğretim öğrencilerinin büyük bir bölümü de yakınlarının tarih ile ilgili yapmış oldukları konuşmaları dinlemekten hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bazı öğrenciler derste işlenen konular hakkında ailelerinden bilgiler istediklerini de ifade etmişlerdir.

Bu çalışmadan ve diğer araştırmacıların yaptığı çalışmalar birlikte ele alındığında ve de genelleme yapılmaması kaydı ile- çıkarılabilecek sonuçlar kısaca şu şekildedir: Ailedeki tarih anlatımı kendi içinde güven vermekten ziyade keyif verici bulunmaktadır. Okulla karşılaştırıldığında özellikle öğretmen anlatımı ile karşılaştırıldığında daha az güvenilir bulunmaktadır. Ailenin verdiği bilginin güvenilirliğini sağlayan en önemli unsur yaşanmış olayların tanıklığıdır. Buna karşılık daha güvenilir bulunan okul sunumunun en önemli gücü kanıta dayalı bilgilerin verilmesidir. Ancak bu sonucun/sonuçların ailenin değerlerinin resmi okul söylemiyle uyuştuğu yerler ve

durumlar için geçerli olduğu söylenebilir. Nitekim bazı konulara yönelik resmi tarihle uyuşmayan, zıt algıların olduğu ve sözlü kültürün yaygın olduğu bir kültürde farklı sonuçların izlendiği görülmektedir (bkz. Arslan 2013).

Elde edilen bulgular doğrultusunda şunlar belirtilebilir:

1. İlkokullarda programın öngördüğü şekilde 4. sınıftan itibaren çocukların aileleriyle görüşmeler yaparak "aile tarihi oluşturmaları" (bkz. MEB, 2018), daha üst sınıflarda ve lisede ise yine aileleriyle görüşmeler yaparak çeşitli sözlü ve yerel tarih projeleri gerçekleştirmeleri sağlanabilir.

2. Öğrencilerden aileleriyle yapacakları görüşmeler sonucu elde edecekleri bilgi ve yorumları diğer kaynakların bilgi ve yorumları ile karşılaştırmaları istenebilir. Burada amaç öğrenciye ailesinin ne kadar doğru veya yanlış görüşlere sahip olduğunu kanıtlamak değil, temelde tarihin bilimsel mantığını kavratmak olmalıdır.

3. Okullarda öğrencilere, -okul dışında edineceği bilgilere karşı- birden fazla bakış açısından bakabilme ve farklı, karşıt görüşlere analitik yaklaşabilme becerileri kazandırılabilir (Barton ve McCully, 2008, s.61-62).

4. Öğrencilerin tarihe yönelik daha sağlıklı bakış açısı geliştirebilmeleri ve tarih öğretiminde daha başarılı olabilmeleri için onların ailelerine yönelik çeşitli okuma faaliyetleri ve okullarda konferanslar düzenlenmesi gibi farklı etkinlikler yapılabilir.

5. Öğrencilerin ailelerin tarih anlatılarına ilişkin görüşlerini, bu tarihe güven duyma ve bu tarihten keyif alma durumlarını sebepleriyle birlikte tespit edecek daha fazla sayıda nicel ve nitel çalışma yapılabilir. Bu uygulamalı araştırmalar, tarih öğretimi açısından da faydalı sonuçlar ortaya koyabilir.

Kaynakça

Aktekin, S. (2010). Yeni sosyal bilgiler ve tarih dersi programları, öğretmen eğitimi ve toplumsal barış. K. Çayır, (Ed.), *Eğitim, çatışma ve toplumsal barış: Türkiye'den ve dünyadan örnekler* içinde (105-112). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Amaral, C. (2008). Tarih derslerinde farklı perspektifler: Portekizli öğrenciler ile bir çalışma. M. Safran ve D. Dilek, (Ed.), *21. yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* içinde (163-174). İstanbul: Yeni İnsan.

Angvik, M. ve Von Borries, B. (Ed.). (1997). *Youth and history. A comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents. Vol. B: Documentation*. Hamburg: Körber-Stiftung.

Arseven, A., Dervişoğlu, F. M. ve Uludağ, C. (2015).Ortaöğretim 9., 10. ve 11. sınıf

öğrencilerinin tarihe ilişkin algıları ve tarih bilinci oluşumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, *4*(1), 65-82.

Arslan, Y. (2013). Sözlü tarihin ortaöğretim öğrencileri üzerindeki yansımaları (Tunceli merkez örneği). *TUHED*, *2*(1), 1-29.

Barton, K. C. (2001). You'd be wanting to know about the past': social contexts of children's historical understanding in Northern Ireland and the USA. *Comparative Education*, *37*(1), 89-106.
Doi: 10.1080/03050060020020444

Barton, K. C., McCully, A. W. ve Conway, M. (2003) History education and National Identity in Northern Ireland, *International Journal of Historical Learning Teaching and Research*, *3*(1), 25-34.

Barton, K. C. ve McCully, A. W. (2008). Tarih öğretimi bağlamında Kuzey İrlanda'da yakın çevrelerini öğrenen öğrencilerin üzerinde okulun etkisini kavrama. M. Safran ve D. Dilek, (Ed.), *21. yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* içinde (61-82). İstanbul: Yeni İnsan.

Connerton, P. (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?* (A. Şenel, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1989.)

Danacıoğlu, E. (2010). *Geçmişin izleri, yanıbaşımızdaki tarih için bir kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Demir, G. T. ve Altunay-Şam, E. (2017). Amasya özelinde Türk kadınının tarih algısı üzerine nitel bir çalışma, *TUHED*, *6*(2), 243-267.

Demircioğlu İ. H. (2006). Tarih öğretmen adaylarının öğrenme şekilleri üzerine nitel bir çalışma. *Eurasian Journal of Educational Research*, *23*, 50-61.

Dere, İ ve Kızılay, N. (2017). Aile tarihinin araştırılmasında sözlü tarihin kullanımı: İlkokul öğrencilerinin tecrübeleri. *TUHED*, *6*(2), 294-323.

Doğan, İ. (2009). *Dünden bugüne Türk ailesi. Sosyolojik bir değerlendirme*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Epstein, T. L. (1997). Sociocultural approaches to young people's historical understanding. *Social Education*, *61*(1), 28-31.

Erden, M. (2007). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş.

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Hawkey, K. (2008). Farklı etnik kökenlerden gelen gençlerin İngiliz tarihine bakış açıları: Öğretim programı için öneriler. M. Safran ve D. Dilek, (Ed.), *21. yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* içinde (107-117). İstanbul: Yeni İnsan.

Jensen, B. E. (2003). Okullarda ve genel olarak toplumda tarih: Tarih öğretiminde tarihsellik üzerine düşünceler (N. Elhüseyni, Çev.) *Tarihin kötüye kullanımı* içinde (83-101). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. (Orijinal çalışma basım tarihi 2000.)

Joseph, S. (2011). What are upper secondary school students saying about history? *Caribbean Curriculum*, *18*, 1-26.

Kanad, H. F. (1976). *Ailede çocuk terbiyesi*. İstanbul: Milli Eğitim.

Kaya, R. (2005). *Öğrencilerin tarih sunum araçlarına yaklaşımı (Erzurum Örneği).* Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü.

Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt, (Ed.), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (253-266). Ankara: Anı.

Kitson, A. ve McCully, A. (2005). "You hear about it for real in school": avoiding, containing and risk-taking in the history classroom. *Teaching History*, *120*, 32-37.

McCaffery, N. ve Hansson, U. (2011). The troubles aren't history yet young people's understanding of the past. *Shared Space*, *11*, 43-55. www.community-relations.org.uk/sites/crc/files/media-files/The%20Troubles%20aren%27t%20history%20yet%20Young%20peoples%20understanding%20of%20the%20past.pdf

MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.

Özbay, F. (2015). *Dünden bugüne aile, kent ve nüfus*. İstanbul: İletişim.

Özmen, C., Er, H. ve Ünal, F. (2014). Televizyon dizilerinin tarih bilinci üzerine etkisi "Muhteşem Yüzyıl dizisi örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(25), 409-426.

Seixas, P. (1993). Historical understanding among adolescents in a multicultural setting. *Curriculum Inquiry*, *23*(3), 321-327.

Tekeli, İ. (1998). *Tarih bilinci ve gençlik, karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye araştırması*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Tezcan, M. (2008). Eğitimin toplumsal temelleri. V. Sönmez, (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (95-118). Ankara: Anı.

Thompson, P. (1999). *Geçmişin sesi, sözlü tarih*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Tutar, H., Öğün, T., Kapu, H., Erdoğdu, H. ve Küçük, E. (2011). *Türk halkının Sarıkamış algısı*. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı ve Pollmark.

Ünal, S. ve Ada, S. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel.

Yanıklar, C. (2007). Eğitimin toplumsal temelleri. M. D. Karslı, (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (121-136). Ankara: Pegem.

Yeşilbursa, C. C. (2015). Ortaokul öğrencilerinin tarihsel bilgi edinme kaynaklarına yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, *16*(2), 1-21.

Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.